

»Kiparsko delo Stojana Batiča je z novim ciklusom plastike "Rudarji" doseglo ustrezno ravnotežje med motivom in izvedbo, v katerem je umetnik v teh svojstvenih skulpturah hote segel globlje kot prej pod zunanjo skorjo in mu je postala njegova notranjost pravi realni model. Batiču se je ob tej plastiki posrečila podoba današnjega delovnega človeka, dostojanstvo njegovega bivanja, trdota in lepota njegovega dela, v boju z naravo dela, ki ga je zaznamovalo v srce, roke in glavo. Batič je v tej plastiki izrazil globoko spoznanje dela in se je kot umetnik priklonil pred veličino dela rudarjev. "Rudarji" so kolektivna plastika po občutju, v kateri je umetnik pokazal svojo čustveno prizadetost, se oddolžil tem molčečim junakom in jim dal lastno likovno podobo.«

Zoran Kržišnik,
iz obrazložitve ob prejemu Prešernove nagrade,
leta 1960

Lignit, ta žlahtno zveneči Batičev material, je postal hkrati forma in vsebina njegove nove ustvarjalne faze. Sam po sebi govori kot material s svojo gmotnostjo, nasičeno barvo, svilenim leskom, krhko ter hkrati trdo in kiparjevemu dletu podložno, voljno površino. Surovi kos lignita, kakršen je prišel iz zemeljskih žil, kakršen se je odluščil neposredno pod rudarjevimi krampom, narekuje umetniku osnovno obliko: razodeva mu formo, ki počiva v njem, ki jo mora iz njega samo izluščiti. Iz zemlje je in pripoveduje o notranjih snovanjih zemlje, o prepletih njenih plasti, o njihovem spopadu s človekom, kateremu se mora lignit, trd in krhek, ukloniti, mu žrtvovati svojo celost, da dobi kot torzo novo vsebino in pomen. In enako se mora ukloniti umetnikovi roki ob svojem drugem srečanju s človekom in njegovimi nameni.

Zoran Kržišnik,
1967

Človek – rudnik je soustvarjalec te velike katedrale pod zemljo. Tu gre za odnos človeka do rudnika in kaj je naredil rudnik s človekom. Kako je človek naredil rudnik in kako je rudnik zaznamoval njegov obraz, socialno stanje, psihologijo, odnos do družine. Rudar ne preklinja rudnika, ta mu daje kruh, zanos in ponos, lahko živi družino, tako v srečnih kot v nesrečnih časih.

Stojan Batič,
iz intervjuja s Stojanom Špegelom, 2010

Poudarki v delu Stojana Batiča:

- je najbolj prepoznaven likovni umetnik, ki je ustvarjal na rudarsko tematiko v Sloveniji,
- kipi predstavljajo razmerje rudar – rudnik,
- avtor vgrajuje rudnik v samo tkivo rudarja, v njem se vidijo rudniške proge, jaški, ki skupaj z gravurami na površju telesa ter napetostjo določenih mišic poudarjajo notranje bistvo dela in življenja rudarjev,
- po drugi strani pa postavlja rudarje ob družino, ženo in otroke, s čimer izpričuje tudi globoko navezanost na družino in zavedanje minljivosti ob nevarnostih, ki pretijo na delo rudarjev,
- v njegovih kipih se kaže moč vztrajanja na določeni poti,
- poudarja vid in gledanje v notranjo strukturo ter oboje označuje kot poglobljeno doživetje,
- opazovalec vidi v kipih nekaj, česar ni moč videti v zunanem pogledu na rudarje (notranji pogled),
- kipi so povezani z naravo in pojavi v njej, predvsem pa avtor sam nikoli ne neha spoštovati človekovega značaja,
- kipi se kažejo v povezavi notranja zaznava – zunanja podoba,
- pri njem drži načelo, da kdor zna združiti senzibilnost z disciplino in znanjem, se ne spreneveda, ker lahko oblike razporedimo na najrazličnejše načine, velikokrat le-te niso točno enakomerno razporejene levo in desno ali zgoraj in spodaj ob navidezni osi na risbi ali sliki, vseeno pa imamo občutek, da je kompozicija stabilna in da ni elementov, ki bi preveč »obtežili« določen del skulpture,
- njegovo delo priča, da je za današnji čas, družbo in razumevanje sveta skulptura rudarjev še zmeraj aktualna kljub velikemu razvoju tehnologije na tem področju,
- motiv: figure posamezno (simbolni pomen), skupinske figure (povezanost, tovarištvo, eden sam ne more opravljati rudarskega dela).

Stojan Batič je s svojim ciklom, ki je posvečen rudarjem, dal tem ljudem v določenem času poln pomen, približal se jim je še bolj poglobljeno, kot so mogli sami izreči. Vse to se je pred tem dalo le slutiti, določena občutja so ostala pod zemljo, o nekaterih občutjih se ni nikoli govorilo.

Stojan Špegel

Razstava je postavljena v sodelovanju z Zasavskim muzejem Trbovlje, od koder je večina skulptur, in družino Batič.

IZDAL: Premogovnik Velenje, zanj dr. Milan Medved
RAZSTAVNI PROSTOR: Partizanska 78, Muzej premogovništva Slovenije
DATUM: 10. 5. - 24. 6. 2011
ORGANIZACIJA: Stojan Špegel, Miran Kalšek
POSTAVITEV RAZSTAVE: Stojan Špegel
IDEJNA ZASNOVA ZLOŽENKE: Stojan Špegel
OBLIKOVANJE: Ivo Hans Avberšek

Kipar Stojan Batič (rojen leta 1925 v Trbovljah) je študij kiparstva končal s specialko leta 1951 v Ljubljani. Poleg profesorjev Borisa Kalina in Frančiška Smerduja je nanj vplivalo predvsem izpopolnjevanje pri kiparju Ossipu Zadkinu v Parizu.

Ob ateljejskih formatih, za katere je motiviko pretežno črpal iz zakladnice antičnega sveta oziroma slovenskih in evropskih mitov in legend, njegov opus obsega številne monumentalne spomenike NOB, parkovne plastike in fontane, po katerih ga širša javnost tudi najbolj pozna. Dela je predstavil na številnih samostojnih in skupinskih razstavah doma in v tujini. Razstava leta 1952 v Mali galeriji v Ljubljani je njegov prvi umetniški nastop v javnosti, kot sam temu pravi: »Vrgel je klobuk v areno.« Vendar izraz najde šele ob koncu 50. let po študiju v Parizu. Ustvari Harlekina na konju. Harlekin na konju je bil tisti, ki mu je dajal moč, da se ni ustavil ob negativnih kritikah na partijskem kongresu v Ljubljani zaradi skulpture Urške in Povodnega moža na Gospodarskem razstavišču v Ljubljani, niti ga v njegovi ustvarjalnosti niso ustavile demonstracije občanov ob postavitvi miljnega kamna v Logatcu, ko je prekinil s tradicijo realsocialističnega monumentalnega kiparstva. (Spomenik NOB, Logatec, 1958) Iz Pariza črpa ustvarjalno moč, Italija ga opominja na tradicijo. Sinteza pridobljenih izkušenj, zavezanost revirjem, socialni čut oziroma ljubezen do sočloveka ga privedejo do ustvarjanja Rudarskega cikla. Za ta dela prejme Prešernovo nagrado.

V več kot petdesetih letih ustvarjanja, predvsem v bronu, poseben izziv so mu tudi lignit, kamen in steklo, ima za seboj izjemno obsežen opus:

- 37 spomenikov,
- 21 parkovnih plastik,
- 53 oprem poslovnih stavb in preoceanjskih ladij,
- več kot 250 skulptur male plastike,
- več kot 80 zasebnih portretov in
- 60 javnih portretov.

Ob tem pa še 38 samostojnih razstav in 86 skupinskih, doma in v tujini. Večina tega opusa je nastala v najintenzivnejšem obdobju življenja med 30. in 50. letom (1955–1975).

»In kakšen je bil v tem času njegov delovni dan?

Vsako jutro je v postelji prebral časopis, se obril (kljub bradi, ki jo nosi že od leta 1958), pozajtrkoval in odšel v atelje. Ob deveti uri je začel delo. Pogosto je bil oblečen v belo srajco in kravato ter vedno je imel belo haljo. Natančno ob 13. uri je jedel kosilo, po njem pa se je vračal v atelje. V njem je ostal do večera. Delal je sam, v popolni tišini, včasih ga je spremljala glasba iz radia.

Nikoli pa se ni branil družbe. Nasprotno. Tako kot se je intenzivno predajal delu, se je predajal tudi družbi in prijateljem. Rad je pripovedoval slikovite zgodbe iz predvojnih Trbovelj, nepozabne trenutke iz življenja v partizanih, aktualne šale, komentiral političen položaj in se pogovarjal o umetnosti. Posvečal se je svojim prijateljem, med katerimi sta imela posebno mesto Janez Negro in Cene Vipotnik. Potreba po angažiranosti v družbi ga je vzpodbujala in tako je sodeloval pri vzpostavljanju Moderne in Male galerije v Ljubljani ter Društva likovnih umetnikov Slovenije.

Pozneje se je rad družil z mladimi in jih s svojim vedno nasmejanim obrazom opominjal na potrebo po veselju do življenja.

Osrečuje ga bogastvo kulture in tradicije ter v njih išče nove ustvarjalne izzive in odgovore na življenjske dileme. Skozi ustvarjalnost izraža občutja in misli do osebne življenjske situacije in situacije posameznika v družbi. In tak je še vedno pred nami:

pri 30. letih z liričnimi akti,
pri 40. letih z Rudarji,
pri 50. letih s Satirijado,
pri 60. letih s Tragosom,
sredi 60. let s slovenskimi legendami in z Auro Slovenico,
pri 70. letih z evropskimi legendami in Gilgamešem.
pri 80. letih nam predstavlja Itako.«

Kratko biografijo zapisala Jerneja Batič.

RAZSTAVIŠČE BARBARA MUZEJ PREMOGOVNIŠTVA SLOVENIJE

10. 5. - 24. 6. 2011

Stojan Batič, Moj dokument, lignit, 1965,
Zasavski muzej Trbovlje

BATIČ

STOJAN

Stojan Batič, Relikvija, lignit, 1965,
Zasavski muzej Trbovlje

Stojan Batič, Rudarjev nagrobnik II., lignit, 1965,
Zasavski muzej Trbovlje

Stojan Batič, Veterani podzemlja, lignit, 1962,
Zasavski muzej Trbovlje

Stojan Batič, Rudarjev nagrobnik III., lignit, 1965,
Zasavski muzej Trbovlje